

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Овсієнко Вікторія Вікторівна

УДК 338.486:342.78(477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

РОЗРОБКА ІНОВАЦІЙНИХ ПРОГРАМ ЕКОТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

242 «Туризм»

Подається на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В. В. Овсієнко

Керівник роботи:

Чернишова Таїсія Миколаївна
к. б. н., доцент

Житомир – 2024

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму _____

№ ___ від « ___ » _____ 2024р.

Завідувач кафедри економіки, підприємництва та туризму

д.е.н. професор _____ Валінкевич Н.В.

« ___ » _____ 2024р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Овсієнко Вікторія Вікторівна захистила

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____ Мутасова С.А.

АНОТАЦІЯ

Овсієнко В.В. Розробка інноваційних програм екотуристчного продукту – **Кваліфікаційна робота на правах рукопису.**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 242 – «Туризм». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Дана кваліфікаційна робота спрямована на вивчення та аналіз інновацій для створення інноваційного екологічного туристичного продукту. Дані інноваційні продукти сприяють розвитку екотуризму, створюючи нові можливості для місцевих громад та сприяючи збереженню навколишнього середовища.

Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні обіцяють багатогранні можливості для збереження природного розмаїття країни та стимулювання місцевої економіки.

Ключові слова: екологічний туристичний продукт, інноваційні програми, екологічний туризм.

SUMMARY

Ovsienko V.V. Development of innovative ecotourism product programs - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 242 - "Tourism". – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

This qualification work is aimed at the study and analysis of innovations for the creation of an innovative ecological tourism product. These innovative products contribute to the development of ecotourism, creating new opportunities for local communities and contributing to the preservation of the environment.

Prospects for the development of ecological tourism in Ukraine promise multifaceted opportunities for preserving the natural diversity of the country and stimulating the local economy.

Key words: ecological tourist product, innovative programs, ecological tourism.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОТУРИЗМУ	9
1.1. Сутність та принципи екотуризму.....	9
1.2. Сучасні напрями та форми екотуризму	14
1.3. Нормативно-правова база екотуризму в Україні	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЕКОТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	23
2.1 Поняття «інновація» у контексті екотуризму.....	23
2.2. Інноваційні підходи до розробки екотуристичних продуктів	29
2.3. Розробка екотуристичного маршруту «Збережемо природу карпат»	35
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	40
3.1. Проблеми розвитку екологічного туризму в Україні та шляхи їх вирішення	40
3.2. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні	45
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток туризму сьогодні стає все більш важливим з точки зору стратегічного управління туристичними підприємствами, оскільки продуктивні інновації визначають конкурентну перевагу на довгострокову перспективу. Особливо варто звернути увагу на розвиток екотуризму, а також суміжних видів, таких як агротуризм, сільський туризм та фермерський туризм, які набувають великої актуальності. Саме екотуризм спрямований на збереження етнокультурного середовища та відновлення традиційного способу життя місцевого населення. Отже, розвиток цих видів туризму вимагає використання наукових знань та інноваційного підходу при формуванні туристичного продукту. У світі екотуризм стає одним з найбільш перспективних видів туризму, що підкреслює актуальність теми для досліджень у цій галузі. Екологічний туризм - це підсектор сталого туризму, що ставить перед собою завдання забезпечення балансу між соціальними, екологічними та економічними аспектами. Він акцентує на стійкому розвитку та управлінні туризмом, пропонуючи приклад відповідальної практики. Екологічний туризм спрямований на збереження природних ресурсів, підтримку місцевих громад та створення можливостей для стійкого подорожування. Він поєднує в собі захист навколишнього середовища з потребами туристів у незабутніх враженнях та пригод. Такий підхід не лише сприяє збереженню природи, а й сприяє підвищенню якості життя місцевих жителів та розвитку туристичного бізнесу на стійких засадах.

Проблеми розвитку туризму в Україні та світі, а також можливі шляхи їх вирішення, ретельно розглядаються у наукових працях вчених, зокрема: Л.Г. Агафонові, О.Є. Агафонові, О.М. Бейдика, М.Г. Бойко, А.П. Дуровича, О.О. Любіцевої, В.С. Квартальнова, А.А. Мазаракі, М.П. Мальської, Г.І. Михайліченко, Т.В. Момота, Т.Г. Сокол, С.В. Мельниченко, С.І. Поповича, Т.І. Ткаченко та інших, що підтверджує значення та актуальність подальших досліджень у цьому напрямку. Дослідженню інноваційних видів туризму та аналізу причин їх виникнення присвячені

праці ряду визначних вчених у галузі туризму. Серед них можна відзначити В.М. Аньшина, В.С. Новікова, М.М. Малахову, Д.С. Ушакова, Л.С. Александрову, І.Т. Балабанова, А.А. Дагаєва, В.Ю. Колесова, Н.Г. Кузнєцова, А.М. Клеймьонова та інших. В їх дослідженнях звертається увага на зміни у попиті та побудові туристичних маршрутів, що викликані культурними, екологічними та соціальними чинниками. Дослідження цих вчених сприяють кращому розумінню та аналізу змін у туристичній індустрії.

Мета дослідження полягає у аналізі інновацій для створення інноваційного екотуристичного продукту, а також аналізі проблем та перспектив розвитку екологічного туризму в Україні.

Завдання дослідження:

- вивчити сутність та принципи екотуризму;
- розглянути сучасні напрями та форми екотуризму;
- проаналізувати нормативно-правову базу екотуризму в Україні;
- вивчити поняття «інновація» у контексті екотуризму;
- розглянути інноваційні підходи до розробки екотуристичних продуктів;
- розробити екотуристичний маршрут «Збережемо природу карпат»;
- дослідити проблеми розвитку екологічного туризму в Україні та шляхи їх вирішення;
- розглянути перспективи розвитку екологічного туризму в Україні.

Об'єкт дослідження є процес розробки та впровадження інноваційних програм екотуристичного продукту.

Предмет дослідження теоретичні та практичні засади розробки та впровадження інноваційного екотуристичного продукту.

Методи дослідження: були використанні наступні методи загальнонаукові (індукція, дедукція, аналіз, синтез, методи наукової абстракції, логічного аналізу, системного підходу тощо).

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. КОВАЛЕВСЬКА І. М., ДУБИНА В. А., ОВСІЄНКО В.В. Туристичні дестинації Житомирщини: замки, палаци, церкви в культурно-пізнавальному туризмі. *Туризм: міжнародний досвід та національні пріоритети: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 10-11 квітня 2024 р.)*. Житомир: Поліський національний університет, 2024. С.150-154.

2. МУТАСОВА С. А., ПРОХОРЧУК А. Д., ОВСІЄНКО В.В. Сучасні можливості та перспективи розвитку діяльності національного туристичного оператора *Туризм: міжнародний досвід та національні пріоритети: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 10-11 квітня 2024 р.)*. Житомир: Поліський національний університет, 2024. С.150-154.

Практичне значення результатів дослідження полягає у створенні нових туристичних продуктів, спрямованих на збереження природи та приваблення екотуристів. Дані інноваційні продукти сприяють розвитку екотуризму, створюючи нові можливості для місцевих громад та сприяючи збереженню навколишнього середовища.

Структура кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОТУРИЗМУ

1.1. Сутність та принципи екотуризму.

Екологічний туризм, відомий також як екотуризм, представляє собою відносно нову форму подорожей, спрямовану на збереження природи та збалансовані відносини між людиною та навколишнім середовищем.

Екотуризм - це форма подорожі, що базується на збереженні природи та культурного спадку місцевих громад. Сутність екотуризму полягає в тому, щоб сприяти збереженню природи та підтримці місцевих економік, культури та спільнот. Основними принципами екотуризму є сталість, відповідальність, освіченість та взаємоповага[28,с.43].

Однією з основних причин зростання популярності екологічного туризму є недоліки в управлінні відносинами «суспільство-природа» та потреба в екологічній інтерпретації туристичної діяльності. Ця тенденція спричинила збільшення інтересу до відвідування місць, де природне середовище мало піддавалося впливу або залишалося незмінним. Дослідження показують, що одним із провідних мотивів подорожей для туристів стає бажання спілкуватися з природою та насолоджуватися її красою і тишею. З цієї причини виникають поняття «м'якого туризму» та «зеленого туризму», які відображають спроби розширення туристичних пропозицій у відповідь на попит на сприятливі для навколишнього середовища види відпочинку. Люди, що проживають у великих містах, відчують дедалі більше відчуження від природи та піддаються стресовим навантаженням, що може призводити до психологічних проблем та нервових розладів. У зв'язку з цим, вони відчують потребу відпочити в природному середовищі, щоб відновити свій емоційний та фізичний стан, звільнившись від стресу міського життя. Таким чином, екологічний туризм відіграє важливу роль у забезпеченні сприятливого впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище та забезпеченні збалансованих умов для відпочинку та відновлення[8,с.203].

Природа є важливим джерелом для задоволення як матеріальних, так і духовних потреб людини. Свідомість цього факту веде до формування почуття любові та поваги до природи, але таке ставлення потребує систематичного виховання та усвідомлення. Екологічний туризм, маючи безмежний потенціал, є важливим інструментом у формуванні екологічної свідомості, рекреації та освіти, а також у підвищенні усвідомлення щодо необхідності охорони природи та раціонального використання її ресурсів. Він інтегрується у всі сфери туристичної діяльності, регулює урбанізаційні процеси та сприяє збереженню природних унікальних місць, а також вирішенню проблем за рахунок фінансування, що надходить з екотуристичної діяльності. Такий підхід дозволяє зберегти дикі природні місця, підвищити екологічну освіченість та сприяти сталому розвитку[12].

Екологічний туризм в своєму найзагальнішому розумінні представляє собою активний відпочинок, що має екологічно значущий компонент. Це спеціальний вид рекреаційної діяльності, який ґрунтується на взаємовідносинах між людиною, природою та іншими людьми, побудованих на принципах взаємовигоди, поваги та взаєморозуміння. Відвідувачі отримують від такого спілкування з природою фізичні, психологічні, інтелектуальні та емоційні користі, а природа практично не постраждає від їхньої присутності, що робить екологічний туризм прибутковим і природовідновлювальним. Місцеві жителі, у свою чергу, отримують стимули до збереження природи та традиційного способу життя через соціальні та економічні переваги, що випливають з туристичної діяльності[10,с.187].

Екотуризм, який зародився у 80-х роках минулого століття, представляє собою важливу галузь туристичної індустрії, проте його визначення залишається об'єктом дискусій. У літературі зустрічається кілька термінів, що описують цю сферу, такі як біотуризм, природний туризм та пригодницький туризм. Навіть у законодавстві відсутнє чітке визначення екотуризму, хоча він часто асоціюється з екологічним туризмом.

Поняття пригодницького туризму включає екотуризм за визначенням Всесвітньої туристської організації, але вони не завжди є тотожними. Агротуризм, що набуває все більшої популярності, розглядається як форма екотуризму, особливо актуальна для розвинутих країн із високим рівнем сільськогосподарського використання землі. Такі форми туризму сприяють не лише розвитку місцевих господарств, а й збереженню природи та підвищенню екологічної свідомості серед туристів[14,с.153].

Також часто зустрічаються інші терміни, що мають синонімічне значення: «стійкий» або «підтримуючий туризм», а також «зелений» туризм. Вони вказують на форму туризму, де використовуються технології з мінімальним впливом на навколишнє середовище. Проте не всі види стійкого туризму можна вважати екологічними, оскільки екологічні технології можуть застосовуватися у різних галузях туризму, включаючи пляжний відпочинок, готельний бізнес у великих містах і навіть авіап перевезення.

У визначенні екологічного туризму, як запропонувала Гальків Л.І., його сутність полягає у тому, що він є складовою рекреаційної діяльності, яка мінімізує негативний вплив на природне середовище та його компоненти[16,с.189].

Екотуризм передбачає гармонійне поєднання людини, рекреаційних засобів, природного середовища і рекреаційної інфраструктури. Це форма туризму, яка включає відвідування природоохоронних територій з метою ознайомлення з природою даного регіону, а також популяризації та захисту природи від негативного впливу людини.

За визначенням Й.В. Смаля, екологічний туризм охоплює активний відпочинок у малонаселених та природоохоронних зонах, де окрім рекреаційних функцій акцентується на взаємозв'язках між людиною та природою, а також на наслідках людського впливу на навколишнє середовище. Цей вид туризму спрямований на формування гармонійних відносин між людиною та природою та розвиток поведінки, спрямованої на збереження ресурсів[38,с.87].

Згідно з загальноприйнятим визначенням екотуризму, прийнятим організаціями США та міжнародними фондами, це будь-які форми туризму та відпочинку в природних середовищах, які не завдають шкоди екосистемам, сприяють їх збереженню та сприяють добробуту місцевого населення. Це визначення відображає акцент на збереженні природи та підтримці місцевих громад, які стають активними учасниками у розвитку екотуризму.

За визначенням Тіккела К., екотуризм - це подорожі, що дозволяють людям насолоджуватися природною красою та культурою світу, не завдаючи шкоди довкіллю. Це підкреслює ідею того, що екотуризм спрямований на збереження навколишнього середовища та культурної спадщини. Ліндберг К. стверджує що екотуризм - це стійкий та природно-орієнтований вид туризму та рекреації. Це підкреслює важливість збереження природних ресурсів та збалансованого використання їх у туристичних цілях[40,с.87].

За визначенням Всесвітнього Фонду Дикої природи, екотуризм - це вид туризму, що включає подорожі до місць з відносно недоторканою природою з метою вивчення природних та культурно-етнографічних особливостей даної місцевості, при цьому не пошкоджуючи екосистеми та створюючи економічні умови для збереження природи та підтримки місцевого населення. Це визначення підкреслює важливість збалансованого підходу до туризму, який сприяє збереженню природи та розвитку місцевих спільнот[13].

Екотуризм - це інтегрований напрямок у сфері туристичної діяльності, який передбачає активне відвідування людиною природних місць з метою рекреації, пізнання та інших цілей. Згідно з висловленими Дмитруком О.Ю. поглядами, екологічний туризм може охоплювати будь-які форми туризму, які здійснюються в природному середовищі та сприяють його відновленню та збереженню. Це означає, що природний компонент є ключовим у виборі місця туристичних подорожей[41,с.260].

Гринасюк А. Р., Нечипорук М. А., вважають, що екологічний туризм включає всі види туризму, спрямовані на збереження навколишнього середовища. Це включає в себе заходи з охорони природи, налагодження взаємовідносин з місцевим населенням та органами влади, а також сприяє економічному розвитку регіонів. Такий підхід підкреслює важливість врахування соціальних та економічних аспектів при розвитку екотуризму, не лише з точки

зору природоохоронних заходів, але й з погляду загального благополуччя суспільства[22,с.142].

Таким чином, екотуризм - це тимчасове переміщення людей з місця постійного проживання в оздоровчих, естетичних або пізнавальних цілях, яке спрямоване на злиття з природним середовищем та отримання задоволення від краси ландшафтів. Ця форма туризму передбачає спостереження за природою, ознайомлення з місцевими звичаями та культурою, при цьому мінімізуючи негативний вплив на довкілля. Іншими словами, екотуризм - це подорожі з метою вивчення та збереження ландшафтного різноманіття.

Принципи екотуризму ґрунтуються на збереженні та захисті природного середовища, сприяючи його відновленню та раціональному використанню. Ця форма туризму покликана забезпечити гармонійне взаємодія з природою, розвиток місцевого співтовариства та підтримку його культурних цінностей.

Детальніше про базовані принципи екотуризму покажемо в (рис.1.1.)

Рис.1.1. Базові принципи екотуризму[25]

Таким чином, принципи екотуризму визначають основні напрямки діяльності у сфері туризму, спрямовані на збереження природи, раціональне використання ресурсів та підтримку місцевого населення. Ці принципи стимулюють створення туристичних продуктів, які не лише задовольняють потреби туристів, але й сприяють збереженню екосистем та розвитку місцевої економіки. Важливою складовою принципів екотуризму є розумне використання та охорона природних ресурсів, що сприяє збереженню біорізноманіття та екологічній стійкості територій. Такий підхід сприяє створенню збалансованого туристичного продукту, який приносить користь як для природи, так і для суспільства, а також забезпечує довгострокову стабільність туристичної індустрії.

1.2. Сучасні напрями та форми екотуризму

Сучасний екотуризм орієнтується на збереження природних ресурсів та культурної спадщини, пропонуючи туристам унікальні враження та сприяючи сталому розвитку регіонів. Це охоплює різноманітні напрями, включаючи екологджері, зелені готелі, екосафарі, сільський екотуризм та інші форми, які сприяють збереженню природи та співіснуванню з нею. Екотуризм також відіграє важливу роль у популяризації екологічної освіти та свідомого споживання.

На сьогоднішній день екотуризм стає все більш популярним, і разом з його зростанням розвиваються нові напрями та тенденції. Деякі з сучасних напрямків екотуризму включають:

1. Екологджері: Це поєднання екологічних досліджень та туризму. Туристи беруть участь у наукових дослідженнях, спостерігаючи та допомагаючи вивченню місцевого середовища та біорізноманіття.

Екоłodжері - це форма туризму, що поєднує екологічні дослідження та відпочинок. Туристи беруть участь у наукових програмах, спостерігаючи та вивчаючи місцеве середовище. Їхня участь сприяє збереженню природи та біорізноманіття. Екоłodжері також розвиває екологічну освіту, залучаючи увагу до проблем довкілля. Цей вид туризму надає незабутні враження та сприяє зростанню екологічної свідомості[22,с.142].

2.Зелені готелі та курорти: Готелі та курорти, які прагнуть мінімізувати вплив на навколишнє середовище, шляхом використання енергоефективних технологій, переробки відходів та інших зелених практик. Зелені готелі та курорти становлять важливу складову сталого туризму, орієнтованого на збереження природи та екологічну відповідальність. Ці заклади прагнуть мінімізувати свій вплив на навколишнє середовище шляхом впровадження різноманітних зелених практик. Вони активно використовують енергоефективні технології, такі як сонячні панелі та вітряні генератори, щоб зменшити споживання електроенергії та викиди в атмосферу[19,с.148]. Крім того, ці готелі встановлюють системи переробки відходів та використовують вторинні матеріали для будівництва та оздоблення. Зелені готелі також сприяють освіті гостей щодо екологічних практик, надаючи інформацію та можливості для участі у екоініціативах. Врешті-решт, ці заклади створюють унікальне об'єднання комфорту та екологічної свідомості, надаючи гостям можливість насолоджуватися відпочинком, не шкодячи навколишньому середовищу[26,с.56].

3. Екосафарі та природний туризм надають можливість туристам відвідати природні заповідники та національні парки для спостереження за дикими тваринами та екосистемами. Це дозволяє людям зблизитися з природою та отримати унікальний досвід взаємодії з диким світом. Туристи можуть взяти участь у відкритих екскурсіях, джип-сафарі, пішохідних походах та інших активностях, спрямованих на вивчення та захист довкілля. Через такі види туризму також підвищується обізнаність про необхідність збереження природних ресурсів та біорізноманіття. Взаємодія з природою також може сприяти психофізичному здоров'ю та загальному благополуччю людини.

Такий вид туризму може стимулювати економічний розвиток регіонів, що мають великий природний потенціал[27].

4.Сільський екотуризм: Туристи перебувають у сільській місцевості, де вони мають можливість дізнатися про місцеву культуру, традиції та спосіб життя, а також взяти участь у сільськогосподарських або екологічних заходах. Сільський екотуризм - це форма туризму, що пропонує туристам перебування у сільських районах з метою ознайомлення з місцевою культурою, традиціями та способом життя місцевого населення. В рамках такого туру туристи мають можливість взяти участь у різних сільськогосподарських або екологічних заходах, таких як збирання врожаю, вирощування овочів та фруктів, а також участь у відновлювальних роботах. Це надає унікальну можливість для туристів зануритися в аутентичне сільське життя та отримати новий досвід, спілкуючись з місцевими мешканцями. Крім того, сільський екотуризм сприяє розвитку місцевої економіки, підтримці сільських громад та збереженню традиційних ремесел та культурних цінностей. Такий вид туризму також сприяє збереженню природних територій та розкриттю екологічного потенціалу сільських регіонів.

5.Відновлювальні подорожі: Це туристичні подорожі, які спрямовані на підтримку та розвиток місцевих спільнот та екосистем. Туристи можуть виконувати відновлювальні роботи, такі як висадка дерев, очищення прибережних зон тощо.

6.Еко-культурні маршрути: Це подорожі, які поєднують екологічні та культурні аспекти, дозволяючи туристам поглиблювати знання про природу та культуру місцевих жителів[29,с.81].

Отже, дані напрямки екотуризму спрямовані на сприяння збереженню природних ресурсів, збереженню біорізноманіття та сприянню сталому розвитку, одночасно надаючи туристам незабутні враження та досвід.

Форми екотуризму включають різноманітні види активностей та подорожей, спрямованих на взаємодію з природним середовищем та культурою місцевих спільнот. Активний екотуризм варіюється від пішохідних та велосипедних походів до водних

пригод і кінних прогулянок, а також включає збиральництво, рибальство та мисливство, які проводяться з урахуванням збереження природних ресурсів. Фауністичні та флористичні поїздки спрямовані на вивчення та спостереження за різноманіттям тварин та рослин, включаючи орнітологічні поїздки та фотографічні експедиції, що допомагають у підтримці біорізноманіття. Культурологічні й етнографічні поїздки сприяють вивченню традицій, звичаїв та способів життя місцевих громад, підкреслюючи важливість збереження культурної спадщини. Такі форми екотуризму сприяють не лише активному відпочинку, а й освітнім та культурним взаємодіям з природою та суспільством.

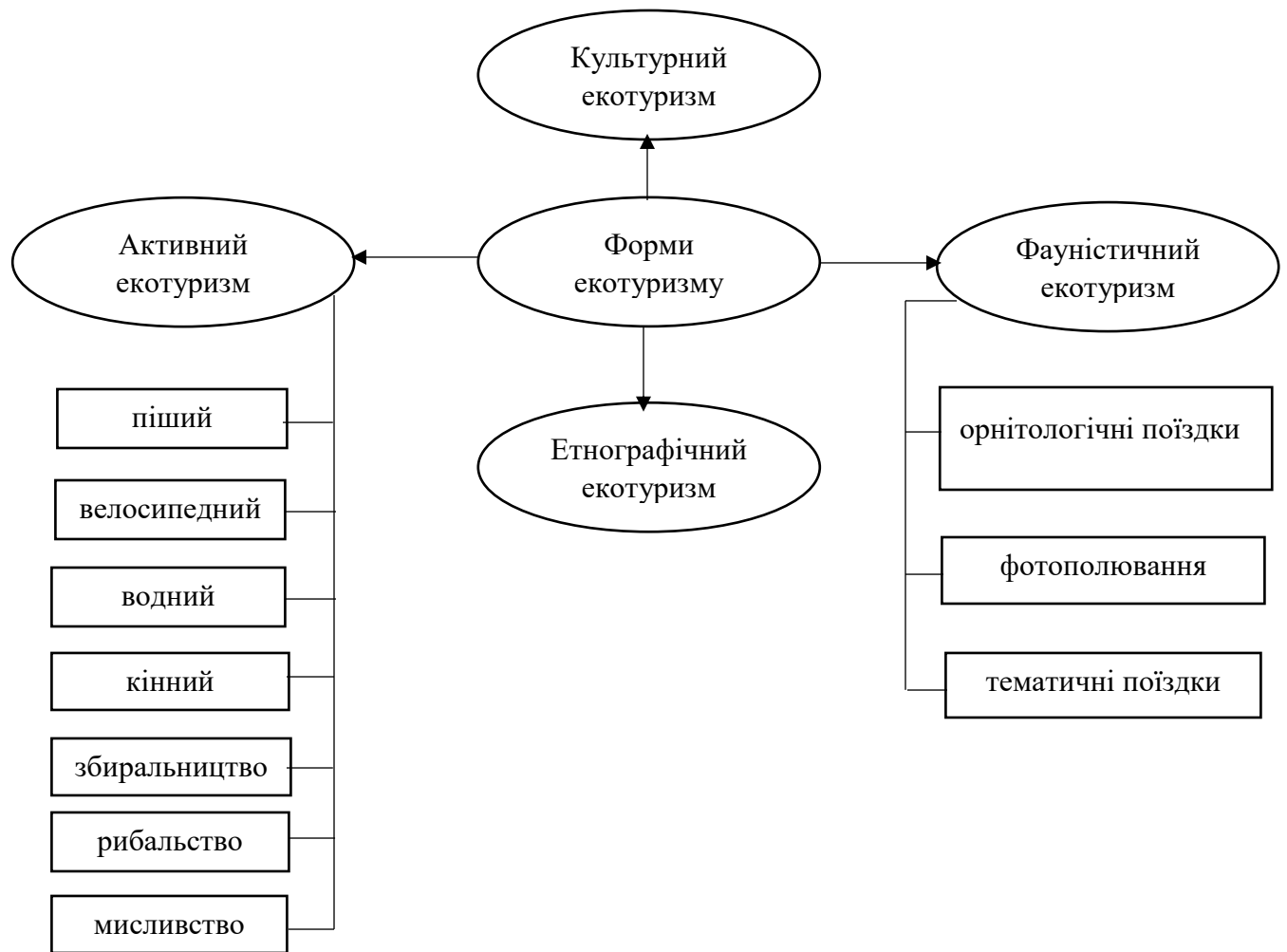

Рис. 1.2. Класифікація екотуризму за формами його організації[30]

Таким чином, сучасні напрями та форми екотуризму відображають різноманітність та гнучкість підходів до взаємодії з природою та культурою. Вони відкривають нові можливості для туристів не лише для активного відпочинку, а й для освіти, дослідження та збереження навколишнього середовища. Активний екотуризм дозволяє людям насолоджуватися природою, зберігаючи її ресурси для майбутніх поколінь. Фауністичні та флористичні поїздки сприяють розумінню та охороні біорізноманіття. Культурологічні й етнографічні поїздки підкреслюють важливість культурного розмаїття та взаєморозуміння між народами. Екологічні та зелені готелі спонукають до сталого способу подорожування та співіснування з природою. Екосафари та сільський екотуризм сприяють розвитку місцевих громад та підтримці традиційних способів життя. Усі ці напрями та форми екотуризму спільно відіграють важливу роль у збереженні природи та культурної спадщини для майбутніх поколінь, стимулюючи стале та відповідальне подорожування.

1.3. Нормативно-правова база екотуризму в Україні

На сьогоднішній день стає очевидним, що формування екотуристичної інфраструктури в Україні стикається зі значними викликами, особливо в контексті правових аспектів. Виявлено, що розвиток цієї галузі гальмується через низку бар'єрів, серед яких важливе місце займають інституційні проблеми, такі як відсутність відповідного законодавства, як, наприклад, Закону про сільський зелений туризм, а також відсутність концепції створення екотуристичних кластерів та стратегічних документів для об'єктів регіональної екотуристичної інфраструктури. Дані проблеми потребують негайного уваги та вирішення для створення сприятливого середовища для розвитку екотуризму в країні.

На сьогоднішній день розвиток сільського зеленого (екологічного) туризму в Україні регулюється широким спектром нормативно-правових актів. Зокрема, важливою частиною цієї бази є Угода про асоціацію між Україною та Європейським

Союзом, а також законодавчі акти, такі як Закон України «Про туризм», «Про особисте селянське господарство», та інші.

Угода про асоціацію передбачає співробітництво у сфері туризму з метою зміцнення його розвитку як інструменту економічного зростання, зайнятості та валютних надходжень. Зазначено також про встановлення стратегічного партнерства для забезпечення сталого розвитку туризму, просування туристичних продуктів і ринків, імплементацію ефективних політик та стратегій.

У статті 399 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відзначено важливість співробітництва у сфері туризму з метою підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі як ключового фактору економічного зростання та стимулювання економіки, зайнятості та валютних надходжень. Зокрема, стаття 401 Угоди визначає конкретні напрями цієї співпраці, які включають встановлення стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами для забезпечення сталого розвитку туризму. Крім того, в цьому контексті відзначається необхідність просування туристичних продуктів і ринків, розвитку інфраструктури, підвищення кваліфікації людських ресурсів та удосконалення інституційних структур. Особлива увага приділяється імплементації ефективних політик і стратегій, включаючи відповідні правові, адміністративні та фінансові аспекти, що сприятимуть сталому розвитку туризму як ключової галузі економіки[5].

У Главі 17 Угоди, що стосується сільського господарства та розвитку сільських територій, обговорюється важливий аспект обміну знаннями та найкращими практиками. Цей обмін спрямований на підтримку економічного добробуту сільських громад та загальний розвиток сільських територій. Ці нормативно-правові засади створюють не лише можливість для обміну досвідом та знаннями між різними сторонами, а й формують сприятливе середовище для розвитку екотуризму в Україні.

Завдяки цьому обміну знаннями та найкращими практиками, сільські громади можуть впроваджувати ефективні методи розвитку та управління, що сприяють їхньому економічному піднесенню. Такий обмін допомагає виробляти інноваційні

підходи до розвитку сільських територій, враховуючи при цьому особливості їхнього природного та культурного спадщини[5].

Отже, ці нормативно-правові засади, які передбачають обмін знаннями та найкращими практиками, створюють позитивні умови для збереження природного середовища, розвитку сільського зеленого туризму та сприяють сталому розвитку сільських територій в Україні.

Згідно з аналізом діючої нормативно-правової бази, законодавство України відображає важливість екологічного (зеленого) туризму та сільського туризму у розвитку туристичної галузі. У Законі України «Про туризм» відведено важливе місце екологічному туризму, визнаючи його одним із основних пріоритетних напрямків державної політики у галузі туризму. Це визначення свідчить про важливість розвитку екотуризму як частини загального туристичного руху в Україні. Крім того, Закон передбачає надання конкретних повноважень різним рівням влади для сприяння розвитку туристичної галузі та створення ефективної туристичної інфраструктури. Це може включати заходи щодо розвитку та підтримки екотуристичних об'єктів, створення умов для їхньої інтеграції в загальну туристичну інфраструктуру країни, а також розробку та впровадження спеціальних програм та заходів, спрямованих на підтримку екотуризму. Такі ініціативи сприяють формуванню сприятливого середовища для розвитку екотуризму в Україні та сприяють збереженню природного та культурного спадщини країни. Наприклад, у статті 9 передбачено, що Кабінет Міністрів України має сприяти розвитку туристичної індустрії та створенню ефективної туристичної інфраструктури. Стаття 10 передбачає участь центральних органів виконавчої влади у розробці програм облаштування транспортних магістралей та інших об'єктів туристичної інфраструктури. Згідно зі статтею 11, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевого самоврядування зобов'язані сприяти туристичній діяльності у своєму регіоні та створювати сучасну туристичну інфраструктуру. Нарешті, стаття 19 визначає порядок встановлення категорій якості та

рівня обслуговування для об'єктів туристичної інфраструктури, що сприяє підвищенню стандартів обслуговування в туристичній галузі[1].

У Законі України «Про особисте селянське господарство» поняття «сільський зелений туризм" використовується в контексті визначення «особисте селянське господарство». Хоча сам термін «сільський зелений (екологічний) туризм» не прямо трактується, але його можна розглядати у контексті діяльності, яка може бути пов'язана з особистим селянським господарством. Це може включати різноманітні форми туристичної діяльності, спрямовані на взаємодію з природним та сільським середовищем, зокрема екотуризм[2].

У контексті цього закону, сільські зелені туристичні об'єкти можуть охоплювати особисті селянські господарства, які надають послуги туристам, такі як проживання в сільських будинках, ознайомлення з сільським господарством та сільськими традиціями, а також активний відпочинок на природних територіях, що оточують ці господарства. Ця форма туризму сприяє розвитку сільських територій, залученню туристів та збереженню природних ресурсів, що є важливим для забезпечення сталого розвитку регіонів.

У статті 16 Закону України «Про зайнятість населення» обговорюється розвиток сільського аграрного туризму як одного з напрямків політики у сфері зайнятості населення. Стаття 15 визначає мету державної політики щодо зайнятості населення, яка полягає у сприянні зайнятості населення в сільських місцевостях та на депресивних територіях. Ці положення закону створюють правову основу для розвитку сільського зеленого туризму та підтримки зайнятості в сільських регіонах через туристичну діяльність[3].

Незважаючи на певний прогрес у законодавстві України щодо розвитку сільського зеленого (екологічного) туризму, існують значні проблеми у недостатньому регулюванні цього напрямку. В законодавчих актах відсутні визначення ключових понять, таких як «екотуристична діяльність» і «екотуристична інфраструктура». Також не прописано загальних принципів функціонування та розвитку екотуристичної

інфраструктури на рівні країни і регіонів. Не встановлені належні інституційні умови для створення об'єктів екотуристичної інфраструктури в усіх регіонах України.

Отже, нормативно-правова база екотуризму в Україні має свої позитивні аспекти, оскільки вона включає законодавчі акти, такі як Закон «Про туризм» та Закон «Про особисте селянське господарство», які визнають екотуризм як пріоритетний напрямок державної політики. Недостатня увага до регулювання цих аспектів може ускладнити ефективне впровадження та розвиток екотуризму в Україні. Тому необхідно подальше вдосконалення нормативно-правової бази, включаючи визначення понять, розробку загальних принципів та створення необхідних інституційних умов для розвитку екотуризму в країні.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ЕКОТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

2.1 Поняття «інновація» у контексті екотуризму

Економічне зростання та підвищення якості життя країни нерозривно пов'язані з інноваційною активністю. Ця активність визначається економічним та науково-технічним потенціалом держави, її інноваційною політикою та ресурсами, а також духовним станом суспільства. На рівні підприємства чи компанії інноваційна активність залежить від обраної стратегії та якості управління, гнучкості виробничих систем та ефективного використання ресурсів.

Інноваційна активність проявляється через інноваційні процеси, які включають у себе створення, впровадження та рекламу продуктових, технологічних та організаційно-управлінських нововведень. Ці процеси підтримуються інституційними та структурними чинниками, які розподіляють ресурси відповідно до суспільних потреб та забезпечують максимальне задоволення попиту, який є платоспроможним в даний час і в майбутньому.

Інноваційний процес можна розглядати як послідовність кроків, яка перетворює ідею в конкретний продукт і розповсюджує його під час практичного застосування. Успіх цього процесу залежить від ефективного управління, яке об'єднує наукову ідею, її розробку, впровадження виробництва, маркетинг, поширення і споживання. Інноваційний процес значно впливається зовнішнім і внутрішнім середовищем, таким як ринкові умови, конкуренція, державне регулювання, рівень освіти, ресурси організацій тощо, а також його власною специфікою. Ефективність інноваційного процесу оцінюється після впровадження, коли оцінюється його вплив на ринок. Моделювання грає важливу роль у плануванні інновацій, дозволяючи розкрити окремі етапи процесу та реагувати на зміни в кон'юнктурі[7,с.118-119].

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» інновацією вважаються нові або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також

організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що суттєво поліпшують структуру та якість виробництва і/або соціальної сфери[4].

Інновації в туризмі означають розробку та впровадження нових проектів та маршрутів з використанням передових досягнень у сфері технологій, науки та ІТ, а також передового досвіду в маркетингу та управлінні. Це сприяє збільшенню прибутків, покращенню іміджу туристичних об'єктів та регіонів, прискоренню соціально-економічного розвитку та підвищенню рівня зайнятості. Впровадження сучасних наукових та технологічних досягнень у туризм є необхідністю сучасності, оскільки це сприяє поліпшенню якості послуг та зростанню конкурентоспроможності туристичної галузі.

Інновації в туризмі - це сукупність науково-дослідних, організаційно-економічних, технологічних та інших заходів і їх результатів, спрямованих на перетворення та оновлення туристичного продукту, механізму його просування та реалізації з метою досягнення соціального, економічного, екологічного або іншого ефекту. Сам термін «інновація» походить від латинського «Innovationatio», що означає створення чогось нового. В контексті туризму, інновації можна розглядати як нововведення та свіжі ідеї, що спрямовані на покращення подорожей, рекреації та оздоровлення. Основними результатами впровадження інновацій є збільшення попиту на туристичні послуги, зростання кількості постійних та потенційних клієнтів, значне підвищення прибутку та створення умов для успішної реалізації та просування нововведень[9,с.152].

Основні напрямки інноваційної діяльності в туризмі охоплюють широкий спектр нововведень:

1. Використання нової техніки і технологій: Це включає в себе створення спеціалізованих програм для туристів, використання QR-кодів для аудіогідів та інших інтерактивних елементів, можливість онлайн бронювання туристичних послуг і квитків, а також розробку мобільних додатків для зручного планування подорожей.

2. Впровадження та просування нових туристичних ресурсів: Це означає відкриття нових туристичних об'єктів, атракцій і маршрутів, що привертають увагу подорожуючих і збільшують їхній інтерес до відвідин даного місця.

3. Зміни в організації виробництва і споживання туристичних послуг: Це може включати удосконалення процесів обслуговування туристів, впровадження нових методів гостьового прийому, а також зміни в структурі пакетів та програм послуг.

4. Створення нового туристичного продукту: Це розробка і впровадження нових маршрутів, тематичних турів, незвичайних екскурсій та інших унікальних пропозицій, які привертають увагу подорожуючих.

5. Виявлення і використання нових ринків збуту туристичних послуг: Це означає пошук і розвиток нових сегментів ринку, які можуть бути цікавими для туристів, наприклад, розвиток екотуризму або медичного туризму[11, с.68].

Найбільш поширеними інноваціями в цій сфері є ті, що пов'язані з інформаційними технологіями, оскільки вони дозволяють забезпечити більшу зручність та доступність для туристів під час планування та здійснення подорожей. У сучасній науці широко досліджується тема інновацій та їх вплив на туристичну діяльність. Серед видатних дослідників, які присвятили свої роботи цій проблематиці, можна відзначити таких вчених, як Н.М. Гуржій, А.В. Третинко, В.І. Чернікова та інших. Вони досліджують різні аспекти застосування інновацій у туризмі та розробляють нові підходи до вдосконалення туристичних послуг.

Також існують наукові праці, що розглядають можливості застосування інноваційних, інформаційних та Інтернет-технологій у сфері спортивного туризму. Дослідження у цьому напрямку ведуть такі автори, як С.В. Мельниченко, І.Т. Скрипченко, І.Федоров, С.П. Фокін та інші. Вони вивчають можливості використання сучасних технологій для поліпшення організації та популяризації спортивних подій та подорожей[15].

Проте, аналіз літературних джерел з проблематики розвитку туризму свідчить про те, що питання розробки і впровадження інновацій в цій галузі ще досить

поверхнево досліджені. Це відображається на стані самої галузі, оскільки відсутність науково обґрунтованих інновацій може гальмувати її розвиток.

У контексті екотуризму поняття «інновація» може бути розглянуте як впровадження нових технологій, методів, підходів або послуг, спрямованих на збереження природи та довкілля, підвищення екологічної свідомості подорожуючих і місцевого населення, а також забезпечення сталого розвитку туристичного сектору.

Інновації у екотуризмі полягають у впровадженні новаторських рішень, спрямованих на збереження природи та біорізноманіття, зменшення негативного впливу туристичної діяльності на довкілля та місцеву культуру, а також на сприяння участі місцевого населення у розвитку та користуванні туристичними ресурсами. Інновації у екотуризмі можуть включати в себе розробку нових екологічно чистих технологій для готелів та інших туристичних закладів, впровадження програм екологічного навчання для туристів, впровадження спеціальних екотуристичних маршрутів, які сприяють збереженню природних ландшафтів та місцевої флори та фауни, а також розробку ефективних методів управління туристичними ресурсами з урахуванням принципів сталого розвитку[17,с.29-30].

Особливості інновацій у екотуризмі полягають у їхній спрямованості на збереження природних ресурсів та довкілля, а також на взаємодію з місцевим населенням та забезпеченні його участі у туристичному процесі. Важливо, щоб інновації у цій сфері були спрямовані на збалансоване задоволення потреб туристів та збереження екологічної цінності природних територій, на які вони впливають. Також важливою особливістю інновацій у екотуризмі є їхня взаємодія з місцевими культурними та соціальними цінностями, сприяння розвитку місцевих спільнот та підтримка традиційного способу життя[21,с.33].

Основні принципи екотуризму, такі як «пізнання природи», «збереження екосистеми» та «поважання інтересів місцевих жителів», відображають потребу у створенні нових форм туризму, спрямованих на баланс між туристичними активностями та збереженням природних та культурних ресурсів.

Інноваційні підходи в екотуризмі включають в себе застосування новітніх технологій для організації подорожей та вивчення природи, впровадження інтерактивних програм та додатків для туристів, які допомагають у пізнанні та збереженні навколишнього середовища. Наприклад, це може бути використання спеціальних мобільних додатків для ідентифікації видів рослин та тварин, вивчення їхнього середовища і поведінки. Також, інноваційні підходи можуть включати в себе впровадження нових методів екологічного навчання та навичок для туристів, що сприяє формуванню у них свідомого та відповідального ставлення до природи та культурних цінностей місцевих спільнот[31,с.44].

Екологічний туризм, який базується на принципах збереження природи та місцевого середовища, стає все більш популярним у світі завдяки впровадженню інноваційних підходів. Ці інновації охоплюють різні аспекти екотуризму, спрямовані на забезпечення сталого розвитку туристичних регіонів та захисту довкілля. Ось деякі з них:

1.Еко-технології та інформаційні системи: Застосування новітніх технологій, таких як дрони для моніторингу стану екосистем, супутникові системи для вивчення змін у природних ресурсах, та розробка спеціальних мобільних додатків для туристів з інформацією про екологічні маршрути та правила поведінки у природних зонах.

2.Еко-інфраструктура: Створення інфраструктури, що відповідає екологічним стандартам, такої як екологічні готелі, кемпінги та туристичні бази, які використовують відновлювані джерела енергії, відходи переробляють, і пропонують екологічно чисте харчування та інші послуги.

3.Еко-освіта та свідоме споживання: Проведення навчальних програм та семінарів для туристів та місцевих жителів щодо екологічного туризму, впровадження принципів відповідального споживання та поведінки у природних середовищах.

4.Еко-інноваційні підходи: Розробка нових форм туризму, таких як агроекотуризм, лісовий екотуризм, водний екотуризм тощо, які сприяють збереженню біорізноманіття та залученню уваги до важливості охорони природи[28,с.43-44].

Дані інноваційні підходи допомагають зробити екологічний туризм більш привабливим для туристів, сприяють збереженню навколишнього середовища та сприяють сталому розвитку туристичних регіонів. Інновації у туризмі охоплюють широкий спектр нововведень, які спрямовані на покращення різних аспектів туристичної галузі. Ці новації можуть включати в себе не лише технічні рішення, а й нові підходи до організації подорожей та поліпшення умов праці працівників галузі.

Наприклад, впровадження швидкісних видів транспорту, таких як швидкісні потяги Hyundai, може значно скоротити час транспортування для туристів, зробивши подорож більш комфортною та швидшою. Також, автоматизація та механізація робочих процесів у готелях та закладах харчування може покращити умови праці працівників і забезпечити більшу якість обслуговування для туристів.

Нові методи перетворення факторів виробництва у послуги та створення груп якості можуть сприяти поліпшенню якості туристичного обслуговування та підвищенню конкурентоспроможності туристичних продуктів. Важливою частиною інновацій у туризмі є також застосування новітніх підходів у взаємодії з природним середовищем та збереженні його ресурсів, що сприяє сталому розвитку туристичної галузі[31,с.38].

Застосування інновацій у туристичній сфері має на меті не лише формування нового туристичного продукту та надання унікальних послуг, але й використання новітніх маркетингових стратегій та технологій, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності туристичних продуктів на ринках як національному, так і міжнародному. Інновації також сприятимуть появі нових видів туризму, які відповідатимуть сучасним тенденціям та потребам туристів.

Ступінь інноваційного розвитку туристичної галузі залежить від кількох факторів. Ринкова кон'юнктура грає важливу роль у формуванні попиту на інноваційні туристичні продукти та послуги. Рівень освіти та кваліфікації кадрів також впливає на здатність галузі до інноваційного розвитку, оскільки висока кваліфікація співробітників сприяє впровадженню нових ідей та технологій. Наявність унікальних

природних та культурних ресурсів на досліджуваній території також важлива, оскільки вони можуть стати основою для розробки інноваційних туристичних продуктів та привернення уваги туристів.

Таким чином, інновації в екотуризмі сприяють не лише розвитку самого сектору туризму, але й забезпечують збереження природних та культурних ресурсів, сприяють соціально-економічному розвитку місцевих громад та підвищенню якості туристичного продукту.

2.2. Інноваційні підходи до розробки екотуристичних продуктів

У світлі зростаючої уваги до екологічних питань та збільшення попиту на екотуризм, розробка інноваційних продуктів у цій сфері стає надзвичайно актуальною. Щоб відповісти на потреби сучасного споживача, необхідно поєднувати природоохоронні принципи з новаторськими підходами до туристичних послуг. Інноваційність у розробці екотуристичних продуктів відкриває шлях до створення унікальних та захоплюючих маршрутів, сприяючи при цьому збереженню природного середовища.

Екотуристичний продукт відображає унікальність та багатство природного середовища, культурних та історичних традицій певного регіону. Його суть полягає в тому, щоб забезпечити туристам можливість взаємодії з природою та місцевим населенням, не зашкоджуючи екосистемі та сприяючи розвитку місцевої економіки. Основними складовими екотуристичного продукту є саме природність та автентичність оточуючого середовища, які створюють неповторний досвід для подорожуючих.

Залучення туристів до дослідження природи, флори та фауни місцевості відкриває нові можливості для освіти та усвідомленого спілкування з природним середовищем. Додатковим плюсом є підтримка охорони довкілля та біорізноманіття, оскільки екотуризм сприяє усвідомленню важливості збереження природних ресурсів.

Крім того, екотуризм активно сприяє розвитку місцевої громади, забезпечуючи їй додаткові джерела доходу через надання туристичних послуг, виготовлення сувенірів та інші ремісничі роботи. Саме через цей взаємозв'язок між туристами та місцевим населенням відбувається обмін культурними традиціями та знаннями, що збагачує культурний досвід обох сторін.

Зазначено, що екотуристичний продукт складається переважно з нематеріальних цінностей, проте важливою складовою також є розвиток інфраструктури для зручного перебування та переміщення туристів, а також створення умов для збереження природних ресурсів на довгострокову перспективу. Такий комплексний підхід сприяє не лише задоволенню потреб туристів, а й збереженню та розвитку природних та культурних цінностей регіону[34,с.129].

При розробці екотуристичних продуктів інновації можуть бути ключовим чинником успіху, які сприяють створенню унікального та привабливого досвіду для туристів, зберігаючи при цьому природні ресурси та сприяючи розвитку місцевих громад. Ось деякі інновації, які можна згадати:

1.Екоінфраструктура: Розробка інноваційної екологічної інфраструктури, такої як екологічно чисті готелі, селища або кемпінги, які використовують відновлювану енергію, системи водопостачання та відходів.

Екоінфраструктура в екотуризмі передбачає створення та використання інноваційних технологій та підходів для зменшення негативного впливу на природу та забезпечення сталого розвитку туристичних об'єктів.

Як приклад розробка екологічно чистих готелів або кемпінгів, які використовують відновлювану енергію. Наприклад, готель може встановлювати сонячні панелі для генерації електроенергії або використовувати геотермальні системи для опалення та кондиціонування повітря. Також, готелі можуть впроваджувати інтелектуальні системи управління енергоспоживанням, які дозволяють ефективно використовувати електроенергію та зменшувати втрати.

У селах або кемпінгах також можуть впроваджуватися інноваційні системи водопостачання та водовідведення, які дозволяють ефективно очищати воду та зменшувати водоемісії. Наприклад, можуть бути встановлені системи очищення води за допомогою природних фільтрів або біологічних методів очищення.

Загалом, розробка екологічної інфраструктури сприяє зменшенню негативного впливу туризму на природне середовище та сприяє сталому розвитку туристичної галузі.

2.Цифрові технології: Використання цифрових технологій, таких як віртуальна реальність та розширена реальність, для створення інтерактивних екотуристичних маршрутів та інформаційних платформ про природні об'єкти.

Використання цифрових технологій, зокрема віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR), в екотуризмі відкриває широкі можливості для створення захоплюючих та освітніх досвідів для туристів, зберігаючи при цьому природне середовище.

Створення віртуальних екотуристичних маршрутів, де туристи можуть відчутися себе у різних природних ландшафтах та досліджувати їх унікальність без прямого фізичного присутності. Наприклад, за допомогою VR-гарнітур туристи можуть відвідати віддалені природні заповідники або екзотичні місця, де вони зможуть побачити різноманіття флори та фауни, відчутися атмосферу лісу або відвідати кораловий риф[].

Крім того, розширена реальність може використовуватися для створення інтерактивних екотуристичних маршрутів у реальному світі. Наприклад, за допомогою AR-додатків на смартфонах туристи можуть отримувати інформацію про різноманітність рослин та тварин, історію та значення природних об'єктів, а також виконувати цікаві завдання та вправи під час екскурсій. Цифрові технології дозволяють створювати захоплюючі та інтерактивні досвіди для туристів, привертаючи їх увагу до природних об'єктів та сприяючи їхньому освітньому та культурному збагаченню, при цьому не завдаючи шкоди довкіллю.

3. Екологічно освітня програма: Розробка інноваційних освітніх програм та інтерактивних екскурсій, спрямованих на підвищення екологічної свідомості та усвідомлення значення природного середовища.

Екологічно освітня програма є важливим інструментом у розробці екотуристичних продуктів, оскільки вона сприяє не лише розвитку екологічної свідомості, а й активному взаємодії з природним середовищем. Прикладом інноваційної екологічної освітньої програми може бути розробка мобільного додатку для туристів, який надає доступ до інтерактивних екскурсій з екологічною спрямованістю. Наприклад, під час екскурсії до національного парку чи заповідника туристи можуть скористатися цим додатком, щоб отримати інформацію про різноманіття флори та фауни, екосистему регіону, а також про вплив людської діяльності на навколишнє середовище.

Крім того, такий додаток може включати інтерактивні вправи та завдання, спрямовані на виконання певних дій для збереження природи. Наприклад, туристи можуть брати участь у видаленні сміття з території парку, або вирощувати дерева через віртуальні програми підтримки лісів. Це не лише сприятиме збереженню природи, а й стимулюватиме учасників екскурсій до активної участі у природоохоронних заходах. Така інноваційна екологічно освітня програма не лише розширює знання та свідомість туристів щодо екологічних питань, а й активізує їхню участь у збереженні природи, що сприяє сталому розвитку туризму та збереженню екосистем[33,с.192].

4. Спільнотні ініціативи: Залучення місцевих громад до розробки та управління екотуристичними об'єктами через спільні ініціативи та програми збереження природи.

Ініціативи спільнот в екотуризмі грають важливу роль у забезпеченні сталого розвитку туризму та збереженні природних ресурсів. Це може бути не лише важливим джерелом доходу для місцевих громад, але й сприяти залученню їхньої уваги та підтримки до охорони навколишнього середовища. Слід відзначити як приклад створення місцевого екотуристичного кооперативу, що об'єднує місцевих мешканців, організаторів туристичних послуг та організації з охорони природи для спільного

управління та розвитку екотуристичними об'єктами. Цей кооператив може створювати та підтримувати екологічні маршрути, організовувати навчальні заходи та розваги для туристів, а також проводити заходи з охорони природи, такі як висадка дерев, очищення водойм або догляд за територією парку.

Крім того, місцеві громади можуть брати участь у програмах збереження природи, спільно з владою та неприбутковими організаціями. Наприклад, програми з охорони морських черепах або міграційних маршрутів птахів можуть включати в себе участь місцевих жителів у моніторингових програмах, висвітлення важливості охорони природи серед молоді та організацію заходів зі збирання коштів для захисту природних об'єктів. Такі спільнотні ініціативи сприяють залученню місцевих громад до розвитку туризму та збереження природних ресурсів, створюючи позитивний вплив на економіку та соціокультурний розвиток регіону.

5.Зелені технології транспорту: Використання екологічно чистих видів транспорту для переміщення туристів до природних об'єктів, таких як електричні автобуси, велосипеди або піший туризм.

Зелені технології транспорту в екотуризмі спрямовані на зменшення вуглецевого сліду та негативного впливу транспорту на природне середовище. Вони дозволяють туристам пересуватися до природних об'єктів ефективно та екологічно без шкоди для природи. Як приклад слід відзначити використання електричних автобусів для транспортування туристів до національних парків чи природних заповідників. Електричні автобуси не викидають шкідливих викидів у повітря та є більш екологічно чистим рішенням порівняно з традиційними автобусами, які працюють на вугіллі або нафтопродуктах[32,с.92].

Крім того, велосипеди можуть бути ідеальним засобом транспорту для екотуристів, особливо у місцях з великою кількістю велосипедних маршрутів та велодоріжок. Вони не лише екологічно чисті, але й дозволяють туристам більш активно досліджувати природні об'єкти, відчувати ближність до навколишнього середовища та зменшувати викиди CO₂.

Піший туризм також є чудовим варіантом для транспортування туристів до природних об'єктів. Він дозволяє максимально підтримувати екологічний баланс та зберігати недоторкані місця, не залишаючи сліду вуглецю. Крім того, піші прогулянки дають туристам можливість ближче пізнати природу, відчутти її запахи та звуки, що робить досвід ще більш неповторним та емоційно насиченим.

б. Агроекотуризм - це не лише форма відпочинку, але й унікальний спосіб пізнання та підтримки сільських громад і природних ресурсів. Він передбачає інтеграцію туризму з сільським господарством, сприяючи збереженню традиційних промислів та ландшафтів, а також підвищенню якості життя місцевого населення. Агроекотуризм може бути організація сільського туристичного маєтку або ферми, де туристи можуть брати участь у сільськогосподарських роботах, навчатися традиційним методам обробки землі та вирощування рослин. Наприклад, туристи можуть допомагати збирати урожай, виготовляти сировину для місцевих продуктів, таких як сир або мед, а також взяти участь у майстер-класах з виготовлення сільських ремесел.

Крім того, агроекотуризм може включати в себе екскурсії по сільській місцевості, де туристи можуть відвідати місцеві ферми та селянські ринки, спробувати місцеві страви та продукти, а також дізнатися про традиції та культуру сільських громад[36,с.173].

Агроекотуризм сприяє збереженню сільських ландшафтів та традиційних сільських промислів, оскільки він створює нові можливості для місцевого населення отримувати дохід та розвивати свої традиційні заняття. Водночас, він пропонує туристам неповторний досвід знайомства з сільським життям та природою, що робить його важливим елементом сталого розвитку туризму.

Отже, дані інноваційні підходи можуть значно підвищити привабливість екотуристичних продуктів, зберігаючи природні ресурси та сприяючи сталому розвитку туризму.

2.3. Розробка екотуристичного маршруту «Збережемо природу карпат»

Розробка даного екотуристичного маршруту сприятиме активізації розвитку екологічного туризму в регіоні, збереженню природних ресурсів, залученню інвестицій, приверненню уваги на вирішення наявних екологічних проблем та популяризації Івано Франківщини як цікавої дестинації та конкурентоспроможного регіону на туристичному та міжнародному ринку.

Екотуристичний маршрут «Збережемо природу карпат» починається та завершується вздовж карпатського національного природного парку. Вздовж дороги Ворохта (Садиба Аргілуша)-Говерла «Говерлянський водоспад» (рис.2.1). Загальна відстань маршруту 14,2 км. Час функціонування: сезонний літній, міжсезонний весняний/ осінній.

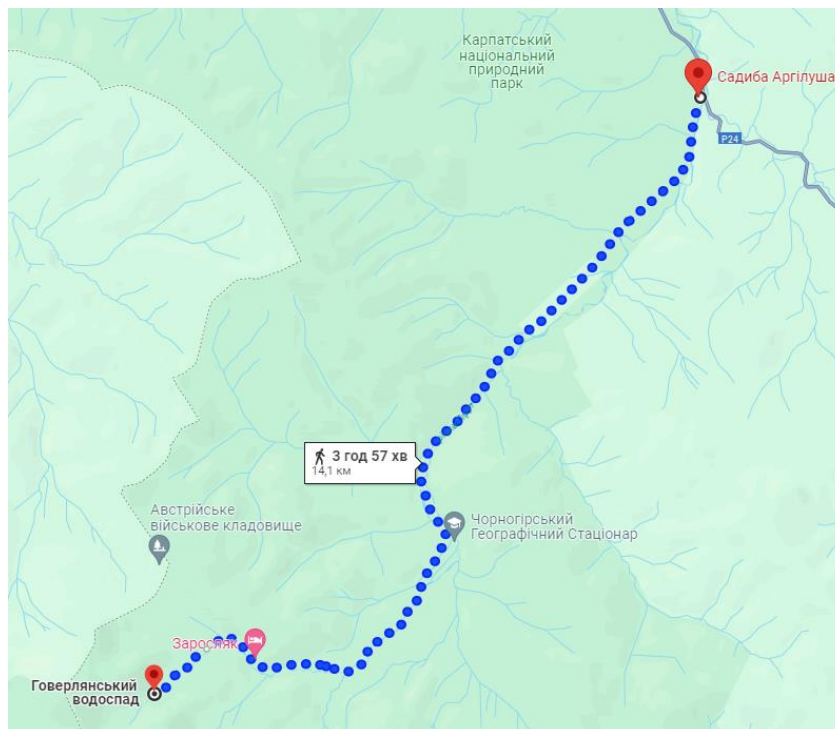

Рис.2.1. Екотуристичний маршрут Садиба «Аргілуш»а – «Говерлянський водоспад»

У (табл.2.1) представлено шлях екотуристичного маршруту «Збережемо природу карпат».

Таблиця 2.1.

Маршрут екотуристичного маршруту «Збережемо природу карпат».

№ п/п	Назва зупинки	Відстань від попередньої до даної точки, км	Час проходження від попередньої до даної точки, год
1.	Садиба Аргілуша	-	-
2.	Котедж «під Явором»	3,5	8
3.	Чорногірський географічний стаціонар	4,5	4
4.	Говерлянський водоспад	6,2	4

Джерело: Розроблено автором.

Час здійснення екотуристичного маршруту «Збережемо природу карпат» розраховано на 2 дні з декількома зупинками.

Мета екотуристичного маршруту «Збережемо природу карпат» - сприяти збереженню та охороні природи Карпат, залучаючи учасників до активної участі у екологічних ініціативах. Шляхом очищення лісів від сміття та висадки нових дерев ми прагнемо покращити екологічну ситуацію у регіоні, зберегти біорізноманіття та забезпечити здорове середовище для місцевих жителів та майбутніх поколінь. Крім того, ми сподіваємося підвищити екологічну свідомість учасників групи та надихнути їх на подальші дії у сфері охорони довкілля. Наш маршрут не лише надасть можливість насолодитися природою Карпат, а й стане важливим кроком у напрямку її збереження та відродження.

1 день відстань 3,5 км від Ворохта (Садиба Аргілуша) до котеджу «Під Явором». Висадка нових дерев та прибирання лісосмуги вздовж дороги.

День 1: Садиба Аргілуша - Котедж «Під Явором» (рис.2.2).

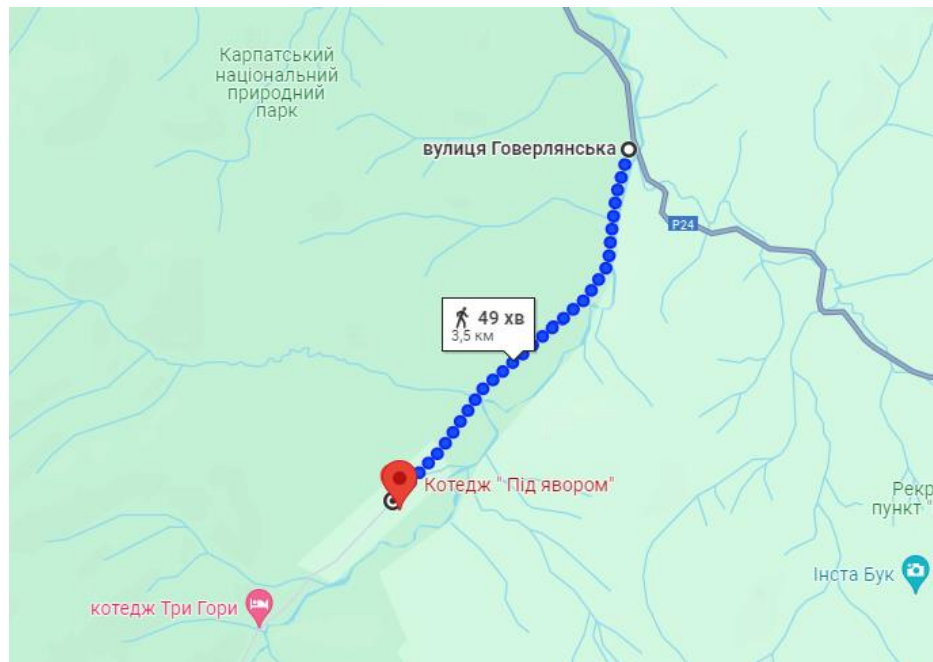

Рис.2.2. Садиба «Аргілуша» – Котедж «Під Явором»

Час вирушення: 7:00 ранку. Наш екотуристичний маршрут розпочинається від Садиби Аргілуша в мальовничому куточку Карпат. Після сніданку та розподілу необхідного інструменту ми вирушимо на південь до нашого наступного пункту - котеджу «Під Явором». Цей перший етап маршруту має відстань близько 3,5 км, і ми плануємо пройти його протягом 8-годин, залежно від темпу руху та зупинок на роботу.

Висадка нових дерев: Під час маршруту ми розпочнемо нашу екологічну ініціативу з висадки нових дерев уздовж дороги. Учасники групи отримають необхідні матеріали та інструменти для посадки дерев, і під керівництвом інструкторів будуть висаджувати молоді дерева на підходящих ділянках.

Прибирання лісосмуги: Під час маршруту ми також активно займатимемося прибиранням сміття та смітників уздовж дороги. Учасники групи отримають спеціальні сміттєві мішки та рукавички для збору сміття, і під керівництвом інструкторів будуть збирати сміття, щоб зберегти природну красу Карпат.

Час прибуття до котеджу «Під Явором»: Планується близько 15:00 години після роботи з висадкою дерев та прибирання лісосмуги. В даному котеджі група обідає та

відпочиває. Ввечері ми проведемо вечерю та залишимось на ніч, готуючись до наступного дня маршруту. Цей перший етап нашого маршруту надасть можливість учасникам насолодитися природою Карпат, одночасно долучившись до важливої роботи з її збереження та охорони.

День 2: Котедж «Під Явором» - «Говерляньський водоспад» (рис.2.3)

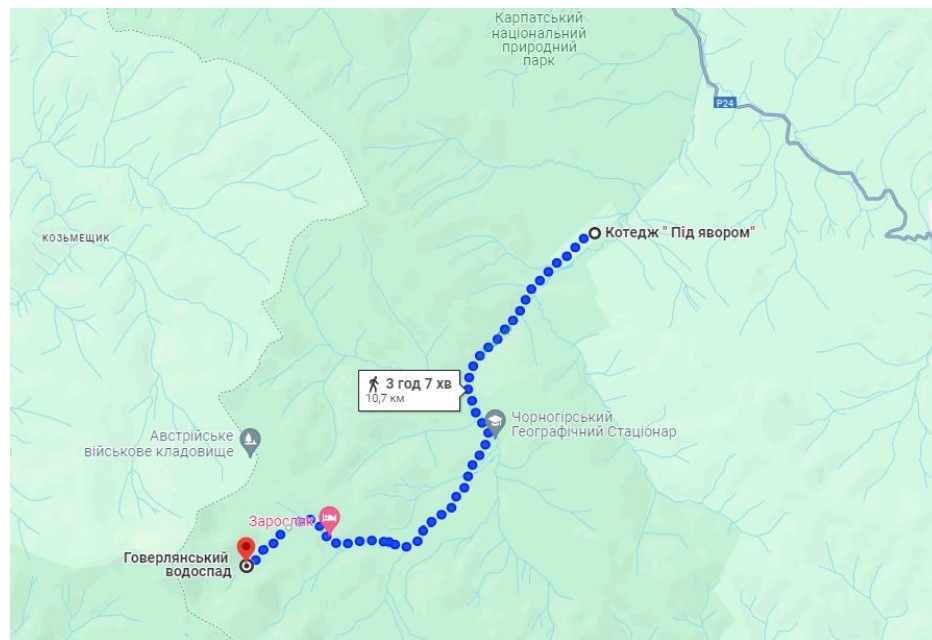

Рис.2.3. Котедж «Під Явором» - «Говерляньський водоспад»

Час вирушення: 7:00 ранку

Сьогодні ми розпочнемо наш другий день маршруту о 7:00 ранку. Після сніданку в котеджі «Під Явором» ми вирушимо в напрямку Говерляньського водоспаду. Цей етап має відстань близько 10,7 км і займе приблизно 8 годин руху в залежності від темпу руху та зупинок.

Очищення лісосмуги від сміття: Під час маршруту ми продовжимо нашу роботу з прибирання сміття у лісосмузі. Учасники групи будуть активно займатися цією роботою, використовуючи спеціальні мішки та рукавички для збору сміття.

Обід на природі біля Чорногірського географічного станіонару: Під час маршруту ми зупинимось на природі, де обідаємо, насолоджуючись красою природи Карпат та підготовлюючись до продовження маршруту.

По завершенні нашого обіду ми продовжимо наш маршрут до Говерляньського водоспаду, де будемо насолоджуватися дивовижною природою та оглядати результати нашої праці з очищення лісосмуги.

Час прибуття до Говерляньського водоспаду: Планується близько 15:00-16:00 години.

По завершенні нашого маршруту ми зупинимось біля Говерляньського водоспаду, де можна насолодитися красою природи та оглянути результати нашої праці.

Результати нашого екотуристичного маршруту:

1) Очищення лісів від сміття: Учасники групи активно будуть займатися збиранням сміття в лісових масивах вздовж маршруту. Вони використовували спеціальні мішки та рукавички, щоб ефективно збирати сміття та очищати природу від забруднення. Під час цієї роботи буде зібрано і відправлено на утилізацію велику кількість пластикових пляшок, пакетів, скляних та металевих відходів, тим самим допомагаючи зберегти природне середовище від забруднення.

2) Висадка нових дерев: Учасники групи активно брали участь у висадці нових дерев вздовж маршруту. Вони обирали місця для посадки, розкапували ями та викладали молоді дерева, створюючи нові лісові насадження та збільшуючи лісовий покрив у регіоні. Під час висадки будуть використані різноманітні види дерев, які підходять для конкретних умов місцевості, сприяючи біорізноманіттю та збереженню екосистем.

3) Збереження природи:

- В результаті даного маршруту екотуристичного буде значно покращено стан лісів вздовж маршруту. Очищення від сміття та висадка нових дерев сприяли відновленню екосистем, покращенню якості ґрунту та підвищенню біорізноманіття. Дана робота також допоможе підвищити екологічну свідомість учасників групи та місцевого населення, стимулюючи їх до більш активної участі у збереженні та охороні навколишнього середовища.

Таким чином, дані результати відображають наш внесок у збереження природи Карпат та надихають на подальші заходи з охорони навколишнього середовища.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

3.1. Проблеми розвитку екологічного туризму в Україні та шляхи їх вирішення

Розвиток екологічного туризму в Україні, безумовно, має свої виклики і проблеми, які супроводжують його становлення. Однією з головних проблем є відсутність достатніх фінансових ресурсів та ефективних джерел їхнього залучення. Багато екотуристичних маршрутів та об'єктів потребують інвестицій для створення та підтримання інфраструктури, а також для проведення екологічних заходів, таких як висадка дерев, очищення лісів від сміття та охорона дикої природи.

Крім того, немало уваги приділяється проблемі впливу екотуризму на природне середовище. Несправне планування та управління туристичними потоками може призвести до негативних наслідків для екосистем та біорізноманіття. Наприклад, надмірне відвідування популярних природних місць може призвести до зниження чисельності тварин та руйнування природних ландшафтів.

Крім економічних і природоохоронних аспектів, існують і соціальні проблеми, такі як недостатня кваліфікація персоналу у сфері екотуризму, недостатня увага до розвитку туристичної інфраструктури у селах та містах, які знаходяться поруч з природними резерватами або парками.

Однак необхідно підкреслити, що екотуризм може стати ключовим фактором сталого розвитку територій. Вирішення цих проблем передбачає комплексний підхід, який включає в себе ефективне управління туристичними ресурсами, впровадження екологічних стандартів та навчання місцевого населення та туристів щодо важливості збереження природи. Тільки за умови спільної дії можна досягти балансу між розвитком екотуризму та збереженням навколишнього середовища[39,с.163].

Проблема відсутності чітких завдань та орієнтирів для екотуристичних програм і проєктів на національному рівні є однією з ключових перешкод у розвитку екотуризму в Україні. Відсутність чіткої стратегії та розроблених цілей призводить до протиріч між завданнями, пов'язаними з охороною природи та розвитком, особливо щодо охоронних територій і великих інфраструктурних проєктів.

Місцева влада відіграє ключову роль у розвитку екотуризму та забезпеченні сталого розвитку, проте їй часто бракує необхідних ресурсів та експертної підтримки для ефективної реалізації програм та ініціатив. Брак координації між різними рівнями влади може призвести до недооцінки важливості охорони природи в рамках туристичного розвитку.

Важливо враховувати, що успішний розвиток екотуризму потребує інтегрованого підходу та співпраці між усіма зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, місцеві громади, громадські організації та приватний сектор. Визначення чітких цілей та стратегій, а також розробка механізмів моніторингу та оцінки результатів, допоможуть забезпечити успішний розвиток екотуризму в Україні, зберігаючи природні ресурси та сприяючи сталому розвитку країни[35,с.537].

Недостатня розвиненість інфраструктури є серйозним викликом для успішного розвитку екотуризму в Україні. Відсутність міжнародних транспортних об'єктів, неякісні дороги та відсутність дорожніх позначень, обмежений доступ до громадського транспорту, недостатня кількість та якість готелів, гостьових будинків і пансіонатів - все це ускладнює процес подорожей для туристів та знижує їхню мотивацію обирати Україну як напрямок для екотуризму.

Для підвищення доступності великих природних об'єктів і територій, що охороняються, необхідно будувати та модернізувати об'єкти розміщення та громадського харчування поруч з ними. Створення такої інфраструктури не лише полегшить умови для туристів, але й сприятиме збільшенню зайнятості та поліпшенню якості життя місцевих громад. Крім того, ці фактори сприятимуть підтримці екотуризму з боку місцевого населення, оскільки створення нових робочих місць та

розвиток туристичної індустрії може приносити додаткові економічні переваги для регіонів.

Екотуризм - це не лише шлях для розвитку окремих регіонів, але й можливість для всієї країни в цілому. Особливу увагу слід звернути на охоронні території, які в концепції екотуризму мають важливе значення. Для досягнення належного розвитку цих об'єктів та ефективного їх управління необхідно виділити та чітко визначити природні райони для охорони.

Це можливо завдяки створенню чітких нормативів та критеріїв для розвитку екотуризму в цих районах. Правильне закріплення таких положень в національному природоохоронному законодавстві гарантуватиме недопущення негативного впливу на ці природні об'єкти від неправильно організованого туризму. Такий підхід не лише сприятиме збереженню природного середовища, а й забезпечить стале розвиток екотуризму, забезпечуючи користь як місцевим громадам, так і туристам.

Необхідно враховувати, що розподіл туристів та їхня активність на великих територіях може мати більший негативний вплив на навколишнє середовище, ніж концентрація туризму в певних районах. Однак це стосується лише за умови, що існує належна увага до врахування місцевого приймаючого потенціалу[37,с.28].

Фахівці з планування розвитку туризму мають акцентувати увагу на стимулюванні внутрішнього туризму, оскільки це є ключовим чинником для створення рентабельної та вигідної екотуристичної індустрії на регіональному та місцевому рівнях. Сприяння розвитку внутрішнього туризму сприяє розподілу туристичного потоку, зменшуючи негативний вплив на природні ресурси та зберігаючи екологічну рівновагу. Такий підхід сприяє не лише сталому розвитку екотуризму, а й економічному процвітанню регіонів та місцевих громад.

Під час організації екотурів надзвичайно важливо приділяти увагу фізичній і психологічній безпеці туристів. Це охоплює заходи для захисту від природних катастроф, нещасних випадків, хвороб і злочинності. Необхідно мати систему надання медичної допомоги в разі нещасних випадків або захворювань.

Запобігання злочинності також є важливою складовою позитивного іміджу будь-якого туристичного центру чи об'єкта дестинації. Для цього можуть використовуватися різноманітні заходи безпеки та співпраця з органами правопорядку.

Забезпечення зайнятості місцевого населення повинно бути в центрі екотуристичної політики. Для цього можуть бути організовані спеціальні навчальні курси для місцевих гідів, щоб забезпечити їм належні знання і навички. Важливими інструментами розвитку екотуризму можуть стати комплексна політика та залучення всіх учасників туристичного процесу. Наприклад, створення мережі сільських садиб, які надають туристичні послуги, може стимулювати місцевих жителів та підвищувати якість туристичних послуг, що в свою чергу сприяє розвитку екотуризму та забезпечує сталість доходу місцевого населення[42].

В Україні спостерігається нестача глибокого аналізу та дослідження потенційних можливостей, які пропонує екотуристичний ринок. Важливо мати належне наукове забезпечення для формулювання ефективної екотуристичної політики та програм розвитку. Це передбачає проведення досліджень і експертних оцінок, які здійснюються місцевими науково-дослідними та навчальними закладами.

Незважаючи на значний потенціал для розвитку екотуризму в Україні, варто визнати, що туристична діяльність у країні не завжди ґрунтується на принципах сталого розвитку та збереження екологічної рівноваги. Наразі однією з головних проблем є явище "greenwashing" або "зелене замилювання". Це відбувається, коли суб'єкти туристичної діяльності намагаються просувати свої послуги як екологічні, але насправді не відповідають відповідним екологічним стандартам або навіть обманюють споживачів. Це створює умови для недобросовісної конкуренції та порушує довіру споживачів до екотуристичних послуг.

Перед тим як скористатися послугами туристичної організації, важливо переконатися, що вона дійсно дотримується програм збереження та покращення місцевої природи та культури. Основною метою екотуризму є збереження навколишнього середовища та створення можливостей для місцевої громади

отримувати користь як від індивідуальних подорожей, так і від організованих турів. Тому, якщо установа ставить прибуток вище за захист довкілля та довгострокову стійкість навколишнього середовища, ці організації слід уникати.

Мандрівникам варто розглянути можливість використання екологічно безпечних видів транспорту, щоб споживати менше палива та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Якщо це можливо, рекомендується вирушати в піші походи або скористатися громадським транспортом замість оренди автомобіля. Такий підхід сприяє зменшенню викидів та заощадженню енергії, що важливо для збереження навколишнього середовища. Тож проаналізуємо можливі варіанти вирішення проблем для подальшого розвитку екологічного туризму (Додаток А.).

Останні роки стали викликом для туристичної індустрії в Україні через пандемію Covid-19. Внаслідок цього внутрішні подорожі стали більш популярними, оскільки міжнародний туризм зазнав пригальмування. З метою дотримання карантинних обмежень і соціальної дистанції, екологічний туризм став більш вигідним в умовах пандемії коронавірусу.

Наступною страшною подією для України стала війна. Російські війська здійснюють напади на мирні українські міста і села з різних напрямків, включаючи тимчасово окуповані території Донбасу та Криму, а також північно-східний регіон. Це грубе порушення Статуту ООН та міжнародного права. Вже зафіксовано кілька сотень злочинів проти довкілля, вчинених російською агресією, включаючи обстріли, підпали лісів, забруднення морів та інфраструктури.

Будь-яка війна приносить серйозні екологічні загрози для населення, але бойові дії в Україні можуть мати катастрофічні наслідки для навколишнього середовища. Необхідно звернути увагу на цю проблему та діяти для запобігання подальшому знищенню природних ресурсів та загрозам для екосистем[43,с.89].

Україна відрізняється значною різноманітністю природних умов та багатством еколого-рекреаційних ресурсів. Зокрема, заповідні території мають важливе рекреаційне туристичне значення, хоча їх основне призначення полягає в збереженні

типових для даної зони об'єктів та відновленні цінних та унікальних природних комплексів або їх складових елементів.

Проте на сьогоднішній день бойові дії охопили третину площ природно-заповідного фонду України. Це призвело до серйозних втрат для природоохоронних об'єктів, таких як заповідники, національні парки та зоопарки. Зазначені напади ставлять під загрозу не лише екологічну цілісність та різноманітність екосистем, але й природно-рекреаційні ресурси, які мають велике значення для туристичної привабливості країни.

Необхідно негайно прийняти заходи для захисту природних об'єктів від подальшого знищення та підтримки їхньої відновлення після завершення конфлікту. Такі дії будуть сприяти збереженню екологічної спадщини України та підтримці туристичного потенціалу країни в майбутньому.

3.2. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні

Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні є обіцяючими, оскільки країна має значний потенціал у сфері природних ресурсів та екологічної краси. Розвиток цього сектору може сприяти не лише економічному зростанню, але й збереженню природного середовища та підтримці місцевого населення. Вдосконалення інфраструктури та впровадження сталих практик у туристичну діяльність є ключовими чинниками для досягнення успіху в цій галузі.

Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні наступні:

1. Зростання туристичного потенціалу країни: Ця перспектива вказує на можливість збільшення кількості туристів, які обирають Україну як свою туристичну дестинацію. З цим пов'язане покращення інфраструктури, розвиток нових туристичних об'єктів та послуг, що в свою чергу сприяє економічному зростанню регіонів та створенню нових робочих місць.

2. Взаємодія державних та приватних структур: Це означає співпрацю між урядовими органами, громадським сектором та приватними компаніями для реалізації спільних проектів з розвитку туризму. Це може включати спільне фінансування, обмін ресурсами та експертну підтримку для покращення туристичних послуг та просування туристичних маршрутів.

3. Доступність туристичних послуг для всього населення: Важливо, щоб туристичні послуги були доступними для всіх шарів суспільства, незалежно від їх соціального статусу, фізичних можливостей чи фінансового стану. Це може включати розробку програм підтримки туризму для малозабезпечених груп, а також створення більш доступних туристичних маршрутів та об'єктів.

4. Підвищення екологічної свідомості населення: Ця перспектива передбачає проведення освітніх заходів та інформаційних кампаній щодо важливості збереження природи та екологічної відповідальності серед населення. Це може включати лекції, семінари, екскурсії та інші заходи з популяризації екологічних цінностей.

5. Сприяння розвитку сфери послуг в регіонах: Розвиток туризму сприяє зростанню попиту на різноманітні послуги в регіонах, такі як готелі, ресторани, магазини та розважальні заклади. Це створює нові можливості для місцевих підприємців та сприяє розвитку економіки регіонів.

6. Розробка нових туристичних маршрутів: Створення нових туристичних маршрутів сприяє різноманітності туристичної пропозиції та привертає більше відвідувачів до різних районів країни. Це може включати відкриття нових природних маршрутів, культурних маршрутів та альтернативних маршрутів.

7. Виробництво та поширення місцевої продукції: Розвиток туризму сприяє популяризації місцевої продукції, ремесел та традиційних ремесел. Це може включати виробництво та продаж сувенірів, місцевих продуктів харчування, рукоділля та інших товарів.

8. Поновлення етнічних традицій: Туризм може сприяти збереженню та поновленню етнічних традицій та культурних цінностей. Це може включати

організацію фольклорних заходів, музичних вистав, танцювальних вистав та інших подій, що відображають місцеву культуру.

9.Сприяння розвитку малого та середнього бізнесу в сільській та приміській місцевості: Розвиток туризму може стати джерелом нових можливостей для малого та середнього бізнесу в різних сільських та приміських регіонах. Це може включати створення гостьових будинків, агротуристичних комплексів, малих готелів та ресторанів.

10.Організація зайнятості місцевого населення регіонів розвитку екотуризму: Розвиток екотуризму створює нові робочі місця для місцевого населення, особливо в сільських та приміських регіонах. Це може включати роботу в готелях, ресторанах, туристичних агентствах, а також як екскурсоводів, інструкторів та місцевих гідів.

11.Забезпечення раціонального використання природно-рекреаційних та культурно-історичних ресурсів: Важливо забезпечити збалансоване використання природних та культурних ресурсів з метою їх збереження на майбутнє. Це може включати розробку планів управління туристичними об'єктами, встановлення правил та обмежень для збереження цінностей природи та культури, а також моніторинг та контроль за їх використанням[35,с.560-561].

Ефективне функціонування туристичного ринку в Україні залежить від взаємодії різних складових системи. Це включає в себе розвиток інфраструктури, залучення інвестицій, формування туристичних продуктів та послуг, а також маркетингову стратегію. Розвиток екологічного туризму виявляється як один з ключових шляхів до покращення стану природозаповідного фонду та інших природних територій в Україні.

Організація екологічного туризму сприяє збереженню природно-заповідного фонду країни через залучення туристів до природно охоронних територій та виховання у них екологічної свідомості. Крім того, екологічний туризм має позитивний вплив на економічну ситуацію у регіонах, сприяючи розвитку місцевих підприємств, готелів, ресторанів та інших сфер обслуговування.

Важливою перевагою екологічного туризму є можливість популяризації країни за кордоном без значних інвестицій у рекламу. Однак для привернення уваги потенційних туристів потрібна ефективна маркетингова стратегія, яка б дозволила активно просувати екотуризм у світі. Наразі в Україні дійсно бракує рекламних кампаній, спрямованих на популяризацію екологічного туризму. Тому, розвиваючи цей напрям, необхідно активно працювати над створенням та впровадженням маркетингових стратегій для привернення уваги туристів як в Україні, так і з-за кордону.

Позитивний вплив факторів на розвиток екотуризму в Україні відображається у високих економічних показниках, стабільному зростанні економічної активності та успішному вирішенні соціальних питань. Однак, складна логістика, а саме низька якість доріг, ускладнює цей процес. Також, недоліком є спрощене трактування поняття екотуризму, коли будь-який виїзд за місто вважається екологічною подорожжю. У країні починають з'являтися нові форми екотуризму, такі як природні парки, еко-курорти, екокотеджі, екостежки, глемпінги та інші цікаві варіанти.

Еталонна модель еко-комплексу передбачає наявність добре підготовленого персоналу та професійних путівників, спілкування з гостями та заходи з охорони природи. Розташовані на природних територіях, часто мають значне екологічне значення та програми захисту природи. Еко-курорти відрізняються від еко-комплексів за орієнтацією на надання розважальних та оздоровчих послуг. Еко-котеджі та кемпінги, як правило, знаходяться в природних районах і пропонують можливість проживання в мальовничих місцях. Сільські еко-комплекси і еко-ферми прагнуть до збереження природи та стимулювання місцевої економіки[20,с.65].

Україна має достатню кількість природно-заповідних територій та рекреаційних ресурсів, що дає можливість розвитку екотуризму по всій країні. Такий розвиток сприятиме покращенню стану навколишнього середовища та залученню туристів, адже екотуризм не вимагає значних інвестицій. Інноваційні методи впровадження

екологічної політики в готельну індустрію сприяють реалізації соціальних цілей та підвищують конкурентоспроможність готельних підприємств.

Розвиток екологічного туризму в Україні приносить суспільні блага та стає пріоритетним напрямом для диверсифікації аграрного сектору економіки і підтримки добробуту сільського населення. Проте, вимагається особливі заходи під час довготривалих обмежень руху, як внутрішніх, так і зовнішніх туристичних потоків. Один з сучасних туристичних трендів - це мікролокації, що передбачають короткі відпустки ближче до дому, подалеку від популярних туристичних маршрутів. Це дозволяє зекономити час, гроші та зменшити вплив подорожей на довкілля.

Екологічні оздоровчі стежки та зелені дороги відкривають можливості для здорового відпочинку та транспорту, забезпечуючи людям різного віку привабливі, безпечні, доступні та навіть безкоштовні місця. Ці маршрути використовуються для велосипедних прогулянок, пішоходів, бігу або катання на ковзанах, сприяючи здоровому способу життя. Лінійні зелені насадження, такі як стежки та зелені дороги, не лише допомагають зберегти зелені зони, а й забезпечують важливі зв'язки між різними середовищами і сприяють збереженню біорізноманіття. Як інструмент для збереження навколишнього середовища, вони є важливим елементом для збереження природних ландшафтів та підтримки екосистем.

Ідея еко-парку є перспективною через свою інтегровану біосферну програму, яка забезпечує стійкість на всіх рівнях. Модель відповідає та перевершує всі стандарти соціальних, економічних, екологічних, архітектурних та агроекологічних. Еко-парки мають бути самодостатніми щодо енергетичної, водної та продовольчої безпеки та економічно стійкими[18,с.159].

Основна увага приділяється тепловій ефективності та природному освітленню в конструкціях еко-парків. Вибір матеріалів проводиться з урахуванням їх токсичності та екологічно відповідальних ресурсів. Всі еко-парки мають сувору політику без відходів та є моделлю не лише для соціальної відповідальності на рівні громад, але й для вирішення питань продовольчої безпеки та здоров'я громади.

Розуміння перешкод, що стикаються місцеві туристичні підприємства в усвідомленні нових технологій, необхідне для привертання уваги потенційних відвідувачів до своїх громад. Мандрівники все частіше використовують цифрові технології як джерело інформації про напрямки екотуризму. Тому, важливо, щоб місцеві громади імплементували ці конкурентні переваги цифрових технологій у свої туристичні підприємства.

Україна, особливо західна її частина, багата природними ресурсами, культурною спадщиною та унікальним способом життя. Розвиток екотуризму в цих регіонах може стати ключовим фактором для використання цього потенціалу. Поширення інформації про екотуризм в Інтернеті може значно збільшити обсяги цього виду туризму, надаючи можливості для екотуристичного бізнесу розвивати ефективні та розумні додатки.

Отже, урахування вищезазначеного може привести до швидкого росту екотуризму в Україні, що зробить його одним з конкурентоспроможних видів туризму в країні. З розвитком екотуризму можуть з'явитися нові можливості для фінансової підтримки природоохоронних територій та підвищення значення природних ділянок, що потребують збереження. Сучасна концепція екотуризму визначає необхідність збереження природного та культурного спадку, біологічної різноманітності та покращення екологічного, соціального і економічного стану регіонів, які відвідують еко туристи. Екологічний туризм має стати прикладом для переорганізації та екологізації всієї індустрії туризму. Зрівноважений та сталий екотуризм повинен бути не лише філософією, але й стратегією управління розвитком туризму країни, а також однією з пріоритетних цілей на державному рівні. Таким чином, екотуризм є перспективним напрямком на сучасному етапі розвитку туристичної діяльності в Україні.

ВИСНОВКИ

Таким чином, виходячи з вище проаналізованого матеріалу слід підвести наступні висновки:

1. Екотуризм — це не лише форма відпочинку, а й спосіб взаємодії людини з природою та культурою, заснований на принципах сталого розвитку та збереження довкілля. Його сутність полягає в збалансованому використанні ресурсів, залученні місцевого населення, освіти та збереженні культурної спадщини, що в кінцевому підсумку сприяє створенню гармонійного та стійкого туристичного середовища. Принципи екотуризму включають: Стале використання ресурсів: Збереження екосистем, зниження відходів та мінімізація негативного впливу на довкілля. Залучення місцевого населення: Підтримка місцевих спільнот, залучення їх до туристичної діяльності, створення робочих місць та підвищення рівня життя. Освіта та підвищення свідомості: Надання туристам інформації про охорону природи, культурні та історичні цінності, сприяння формуванню екологічної свідомості. Збереження культурної спадщини: Заохочення збереження та відновлення традиційних мистецтв, ремесел, обрядів та звичаїв місцевих громад.

2. Сучасні напрями та форми екотуризму відображають різноманітність підходів до взаємодії з природою та культурою, відкриваючи нові можливості для туристів у сфері активного відпочинку, освіти та збереження навколишнього середовища. Вони допомагають людям насолоджуватися природою, зберігаючи її ресурси для майбутніх поколінь, розуміти та охороняти біорізноманіття, підкреслюють важливість культурного розмаїття та сприяють розвитку місцевих громад. Усі ці напрями та форми є не лише способом відпочинку, а й важливим інструментом у збереженні природи та культурної спадщини для майбутніх поколінь, спонукаючи до сталого та відповідального подорожування.

3. Нормативно-правова база екотуризму в Україні є важливим інструментом регулювання розвитку цієї галузі. Наявність законодавчих актів, таких як Закон «Про

туризм» та Закон «Про особисте селянське господарство», свідчить про визнання екотуризму як пріоритетного напрямку державної політики. Однак, для ефективного впровадження та розвитку екотуризму в Україні потрібне подальше вдосконалення нормативно-правової бази. Це включає в себе чітке визначення понять, розробку загальних принципів та створення необхідних інституційних умов. Тільки шляхом постійного вдосконалення та урізноманітнення правового середовища можна забезпечити стабільний та успішний розвиток екотуризму в Україні, що сприятиме як збереженню навколишнього середовища, так і розвитку місцевих громад.

4. У контексті екотуризму, поняття "інновація" означає впровадження новаторських підходів, технологій та концепцій для забезпечення сталого розвитку та збереження природи. Це включає в себе розробку екологічно чистих методів подорожування, створення інтерактивних еко-продуктів та інфраструктури, а також сприяння збереженню біорізноманіття та культурної спадщини. Інновації у сфері екотуризму є ключовим фактором для підтримки сталого розвитку та залучення туристів, спрямованих на відповідальне взаємодію з природним середовищем.

5. Інноваційні підходи до розробки екотуристичних продуктів відіграють ключову роль у вдосконаленні та розвитку сектору екотуризму. Вони сприяють створенню унікальних та привабливих пропозицій для туристів, які сприймають природу з відповідальністю. Ці інновації не лише залучають нових клієнтів, а й сприяють збереженню та захисту екосистем, підвищуючи усвідомлення про екологічні питання серед громадськості.

6. Розробка екотуристичного маршруту «Збережемо природу Карпат» є важливим кроком у стимулюванні розвитку екологічного туризму в регіоні та залученні уваги до екологічних проблем. Цей маршрут спрямований на збереження природних ресурсів, активну участь учасників у екологічних ініціативах та популяризацію Івано-Франківщини як екотуристичної дестинації. Завдяки реалізації цього проекту, очищенню лісів від сміття та висадці нових дерев, вдається покращити екологічну ситуацію у регіоні та стимулювати учасників до активної діяльності в сфері

охорони навколишнього середовища. Ці результати не лише сприяють збереженню природи Карпат, але й надихають на подальші заходи з охорони та відродження цього чудового регіону.

7. Проблеми розвитку екологічного туризму в Україні включають недостатню інфраструктуру, обмежений доступ до природно-заповідних територій, а також недостатню свідомість та рекламу щодо екологічних цінностей. Шляхи їх вирішення можуть включати розширення інфраструктури, сприяння співпраці між громадами та владою для поліпшення доступу до природних об'єктів, а також активну просвіту та рекламні кампанії, що підкреслюють екологічні цінності країни.

8. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні обіцяють багатогранні можливості для збереження природного розмаїття країни та стимулювання місцевої економіки. Залучення інвестицій у створення інфраструктури, розвиток екопарків та екологічних маршрутів, а також активна просвіта громадськості можуть сприяти позитивному впливу на екосистеми та підвищенню туристичного потенціалу України. Цей напрямок розвитку може стати ключовим фактором у створенні сталої та відповідальної туристичної індустрії, сприяючи збалансованому використанню природних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про туризм №324/95-ВР, від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
2. Закон України Про особисте селянське господарство №742-IV, від 15.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
3. Закон України Про зайнятість населення №5067-VI, від 14.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
4. Закон України Про інноваційну діяльність. №40-IV, від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
5. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011, від 30.11.2023 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
6. Абрамова І.В., Бойко В.І., Борсук Н.В. Екологічні тури: розробка та просування: навч.-посіб. Мінськ: БДГУ, 2011. 166 с.
7. Безугла Л.С. Закордонний досвід становлення та розвитку екологічного туризму та можливості його використання в Україні. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2020, №2 (22). С.118-127.
8. Богдан Н. М., Сидельник В.Г. Туристичний імідж регіону як інструмент управління його інвестиційною привабливістю. Бізнес-Інформ. 2019. №3. С. 203-215.
9. Бойченко С. В., Саєнко Т. В. Екологічна освіта – основа сталого розвитку суспільства: проблеми і перспективи вищої школи : монографія. Київ: Україна, 2013. 502с.
10. Брич В.Я. Туроперейтинг: підручник. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2017. 440 с.

11. Бученко І.Н. Просування туристичного продукту на міжнародний ринок: вітчизняна та зарубіжна практика. Економіка і бізнес, 2021. №5 (75). С. 68-71.
12. Визначення, сутність та принципи екотуризму. URL: <http://padarozе.ru/opredelenie-sushchnost-i-printsipy-ekoturizma> (дата звернення 18.03.2024)
13. Вишневський В.І. Екологічний туризм: навчальний посібник. Київ: Інтерпрес ЛТД, 2015. 140 с.
14. Воробйова О. А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій / О. А. Воробйова // Екологічні науки. 2012. № 2. 128 с.
15. Габчак Н. Ф., Дубіс Л. Ф., Мельник А. В., Чир Н. В. Екологічний туризм на природоохоронних територіях Закарпатської області: монограф. Ужгород: Вид-во ФОП Сабов А.М., 2019. 392 с.
16. Гальків Л.І. Стан та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні / Л.І. Гальків, О.В. Килин, Н.М. Стручок // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. 2015. Т. 20. Вип. 3. С. 189–193.
17. Гарбера О.Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України / О.Є. Гарбера // Інвестиції: практика та досвід. 2009. №23. С.29-31.
18. Герасименко В.Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону / Герасименко В.Г. Одеса: ОНЕУ, 2016. 261 с.
19. Гловацька В.В. Послуги господарств населення із сільського зеленого туризму / В.В.Гловацька // Економіка АПК. 2006 №10. С.148-155.
20. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монограф. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
21. Грибова Д.В. Створення туристичного продукту та інноваційні види туризму. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки, 2021. №43. С. 33-37.

22. Гринасюк А. Р., Нечипорук М. А., Єрко І. В. Зарубіжний досвід проектування туристичних маршрутів за універсальним дизайном. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки. 2019. № 31 (385). С. 142–150.

23. Грищенко О.Ф. Використання грінвошингу як технології екологізації бізнесу: поняття, детермінанти та драйвери / О.Ф. Грищенко, Є.О. Голишева // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2020. Вип. 46. С. 47-54.

24. Дикий О.В. Основні пріоритети та механізм стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону / О.В. Дикий // Ефективна економіка. 2011. № 11. С. 71-76.

25. Дмитрук О. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу / О. Дмитрук К.: Альтерпрес, 2004. 192 с.

26. Екологічний туризм та геотуризм. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» за освітньою програмою «Туризм». Укладачі: О.В. Пригара, Р.Ю. Кривенкова. Ужгород: Вид-во ДВНЗ «УжНУ», 2022. 56 с.

27. Екотуризм: визначення, значення та приклади. URL: <https://dip.org.ua/ru/turizm-ru/ekoturizm-opredelenie-znachenie-i-primery/> (дата звернення 27.03.2024)

28. Зима О. Г. Екологічний туризм як провідний фактор розвитку туризму // Економіка розвитку. Харків, 2011. 1(57). С. 43-46.

29. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги – XXI, 2008. 300 с.

30. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: підручник. Київ: Знання, 2010. 502 с.

31. Ковешніков В.С., Ліфіренко О.С., Стукальська Н.М. Інноваційні види туризму // Інвестиції: практика та досвід. №4. 2016. С. 38-44.

32. Козловський О. Ю., Борисюк Б. В. Екологічний туризм : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. 202 с.
33. Мальська М. П., Паньків Н. М., Ховалко А. Б. Світовий досвід розвитку туризму. К.: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2017. 244 с.
34. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг : підруч. К.: Знання, 2008. 661 с.
35. Паньків Н.Є. Перспективи використання туристично-рекреаційних ресурсів для розвитку екологічного та зеленого (сільського) туризму в Чернівецькій області / Н.Є. Паньків // Сталий розвиток: захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування : колективна монографія / за науковою редакцією Мальованого Мирослава Степановича. Львів : ТзОВ "ЗУКЦ" 2020. С. 537-562
36. Сервіс в туризмі / Під редакцією Гриценок Н.І., Бурдейного В.А., Кутузової О.Є. та ін. Одеса: Талісман, 2006. 162 с.
37. Сливенко В.А., Єрмакова А.О. Класичні та сучасні бізнес стратегії туристичних підприємств. Ефективна економіка. 2018. №11. С. 28-32.
38. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. 336 с.
39. Сорокіна Г. О. Екологічний туризм: навч. посіб. Луганськ: Вид-во Держ. закладу «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2013. 206 с.
40. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М., Осіпчук А. С. Географія туризму: Екологічний туризм: підручник. Житомир, 2021. 252 с.
41. Тищенко О.М., Дуленко А.Л., Петрова Н.Б. Визначення рівня конкурентоспроможності сфери туризму в регіонах України/У монографії „Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики”. Х.: ИД «ИНЖЭК», 2009. С. 260-274.

42. Удовиченко В. В. Фізична географія материків і океанів : навч.- метод. комплекс. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Географічний факультет. Кафедра географії України. К., 2007. 95 с.

43. Чернікова В. І. Особливості інновацій у туризмі. [Електронний ресурс] / В. І. Чернікова. Вісн. ДІТБ. № 16. С.89-94.

ДОДАТКИ

Додаток А

			
Інформувати гостей, працівників, партнерів та широку громадськість про еко забор'язання	Ефективніше використовувати енергію	Сприяти сталому та екологічно безпечному виробництву енергії	Сприяти сталому транспорту
			
Підтримувати чистоту повітря	Уникати забруднення ґрунту та води	Пропонувати рекреаційні заходи, враховуючи захист довкілля та природи	Використовувати воду економно
			
Уникати марнотратства та оптимізувати переробку відходів	Проектувати кемпінг з використанням екологічно безпечних технологій та сприяти збереженню біорізноманіття	Обирати місцеві товари та послуги	Прибирати екологічно безпечними матеріалами та уникати небезпечних речовин

Шляхи вирішення проблем для розвитку екологічного туризму